

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДІВ АРТ-ПЕДАГОГІКИ»

Виконала студентка: _____ 2 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

Перекопська М. С.

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри соціальної роботи, професор,
д. соц. н. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри соціології Запорізького
національного університету, доцент,
к. соц. н. Ратушна Т. О.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота «Розвиток соціальної креативності підлітків з використанням методів арт-педагогіки»: 98 с., 7 табл., 8 рис., 55 джерел, 3 додатки.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці особливої значущості набуває проблема створення позитивного соціально-виховного середовища, сприятливого для розвитку особистості, здатної, до успішної соціалізації та самореалізації у різних сферах життєдіяльності соціуму і, тим самим – збагачення потенціалу суспільства. Підлітковий вік є важливим періодом в процесі становлення особистості, вибудовування нової структури та складу діяльності, закладання основ свідомої поведінки, формування моральних уявлень і соціальних установок. Усе це суттєво впливає на світосприйняття підлітка, його здатність до вибору адекватних засобів само презентації та самореалізації у соціальному середовищі.

Об'єкт дослідження – соціальна креативність підлітків.

Предмет дослідження – процес розвитку соціальної креативності підлітків із застосуванням методів арт-педагогіки.

Мета дослідження – теоретико-експериментальне дослідження процесу розвитку соціальної креативності підлітків з використанням методів арт-педагогіки.

Методи дослідження: аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури, систематизація, узагальнення, тестування, констатувальний експеримент, формувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Зміст і результати дослідження висвітлено у 2-х публікаціях та оприлюднено на 2-х Міжнародних науково-практичних конференціях.

КРЕАТИВНІСТЬ, СОЦІАЛЬНА КРЕАТИВНІСТЬ, ПІДЛІТКОВИЙ ВІК, АРТ-ПЕДАГОГІКА, МЕТОДИ АРТ-ПЕДАГОГІКИ.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що духовне оновлення та національне відродження України, докорінні зміни, пов'язані з трансформацією суспільних відносин, вимагають нових підходів до вирішення проблем навчання і виховання підростаючого покоління, адже успіх розвитку суспільства та престиж держави визначаються результатами творчої діяльності усіх громадян.

Саме тому в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці особливої значущості набуває проблема створення позитивного соціально-виховного середовища, сприятливого для розвитку особистості, здатної, до успішної соціалізації та самореалізації у різних сферах життєдіяльності соціуму і, тим самим – збагачення потенціалу суспільства.

Підлітковий вік займає важливу фазу в загальному процесі становлення особистості, вибудовування нової структури та складу діяльності, закладання основ свідомої поведінки, формування моральних уявлень і соціальних установок. У цей віковий період відбувається активний розвиток мислення, пам'яті, формується цілісне усвідомлення того, що відбувається навколо, розширюються межі уяви, діапазон суджень, здатність до використання метакогнітивних (пов'язаних з виробленням стилю інтелектуальної діяльності) навичок. Усе це суттєво впливає на світосприйняття підлітка, його здатність до вибору адекватних засобів само презентації та самореалізації у соціальному середовищі.

Вивченню феномена соціальної креативності присвячено праці вітчизняних та зарубіжних філософів, психологів, педагогів.

Теоретичні основи соціальної креативності розробляли І. Айзенк, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Р. Крачфілд. Аналізу структури соціальної креативності приділяли увагу Д. Богоявленська, Ч. Борисов, Н. Вишнякова, О. Понамарьова, С. Сисоєва. Різноманітні аспекти розвитку соціальної креативності досліджували О. Морозов, М. Мусійчук, Г. Халюшова та інші.

Проте, проблема розвитку соціальної креативності підлітків в умовах сучасного інформаційного простору лишається все ще не достатньо

розробленою і тому потребує більш глибокого вивчення. Усе це зумовило вибір теми дослідження: «Розвиток соціальної креативності підлітків з використанням методів арт-педагогіки».

Об'єкт дослідження: соціальна креативність підлітків.

Предмет дослідження: процес розвитку соціальної креативності підлітків із застосуванням методів арт-педагогіки.

Мета дослідження: теоретико-експериментальне дослідження процесу розвитку соціальної креативності підлітків з використанням методів арт-педагогіки.

Гіпотеза: розробка й впровадження циклу арт-педагогічних занять сприятиме підвищенню рівня соціальної креативності підлітків.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми розвитку соціальної креативності підлітків.
2. Емпірично виявити рівні розвитку соціальної креативності підлітків за підсумками констатувального експерименту.
3. Розробити і впровадити програму занять з розвитку соціальної креативності підлітків з використанням методів арт-педагогіки.
4. Визначити ефективність програми занять з розвитку соціальної креативності підлітків.

Для вирішення завдань та досягнення поставленої мети використано такі **методи дослідження:**

– теоретичні: аналіз наукової літератури, з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми; порівняння різних поглядів вчених на досліджувану проблему; систематизація та узагальнення інформації за для уточнення поняття «соціальна креативність» та визначення потенціалу арт-педагогіки як методу розвитку соціальної креативності.

– емпіричні: констатувальний експеримент – тестування з метою визначення рівнів розвитку соціальної креативності підлітків «Визначення соціальної креативності особистості» (за М. Фетискіним), «Опитувальник

креативності особистості» (за Г. Девісом); формувальний експеримент щодо впровадження програми арт-педагогічних занять, спрямованих на розвиток соціальної креативності підлітків.

– методи кількісно-якісного аналізу отриманих даних з метою визначення ефективності розробленої програми занять.

Експериментальна база: Запорізький навчально-виховний комплекс № 41 Запорізької міської ради Запорізької області. Вибірка складалася з 41 учня 6-х класів.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження оприлюднені на:

1. I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя 14 травня 2020 р.).

2. VI Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Особливі діти: освіта і соціалізація» (Київ-Запоріжжя, 1-2 жовтня 2020 р.).

Публікації.

Зміст і результати дослідження висвітлено у 2-х публікаціях:

1. Перекопська М. Особливості розвитку соціальної креативності підлітків. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 14 травня 2020 р.)*/ за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020. С. 419–420.

2. Перекопська М. Роль арт-педагогічних методів у процесі розвитку соціальної креативності підлітків. *Особливі діти: освіта і соціалізація: збірник тез доповідей VI Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології (Київ-Запоріжжя, 1-2 жовтня 2020 р.)*. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020. С. 119–120.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 позицій), 7 таблиць, 3 додатків, 8 рисунків. Загальний обсяг 98 сторінок, з них 64 сторінки основного тексту та 34 сторінки додатків.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження дає підстави для наступних висновків:

1. За результатами аналізу наукової літератури з'ясовано відсутність єдиної думки науковців щодо розуміння соціальної креативності. Встановлено, що поняття «соціальна креативність» означає здатність до створення нових, оригінальних ідей та цінностей, які мають суспільну значущість, а також нестандартно, творчо підходити до вирішення складних соціальних проблем, ставити і вирішувати творчі завдання у сфері соціальної реальності.

Виявлено, що на процес розвитку соціальної креативності підлітків, здійснює вплив велика кількість чинників: внутрішніх (вікові й індивідуально-психологічні особливості, статеві відмінності, стилі організації розумової діяльності тощо); зовнішніх (чинники середовища: особливості сім'ї, школи, спілкування з референтними групами тощо). Визначено, що підлітковий вік є сприятливим періодом для розвитку соціальної креативності, яка може розглядатися як один з провідних ресурсів соціально-психологічного розвитку і подальшої самореалізації особистості.

Доречність вибору арт-педагогіки як методу розвитку соціальної креативності підлітків обґрунтовано зіставленням предметних і загально-виховних компетентностей, які формує арт-педагогіка, із соціальними навичками, адже арт-педагогіка, як синтез мистецтва та педагогіки, забезпечує корекційно-спрямований процес розвитку дітей та підлітків через мистецтво і художньо-творчу діяльність (музичну, образотворчу, художньо-мовленнєву, театралізовано-ігрову).

2. Емпіричне дослідження, метою якого стало визначення рівня соціальної креативності підлітків, було проведено на базі Запорізького навчально-виховного комплексу № 41 Запорізької міської ради Запорізької області. У якості діагностичного інструментарію використано методики «Визначення соціальної креативності особистості» (за Н. Фетискіним) і

«Опитувальник креативності особистості» (за Г. Девісом). Вибірка складалася з 41 учня 6-х класів.

В ході кількісно-якісного аналізу результатів виявлено тенденцію переважання середнього та низького рівня розвитку соціальної креативності підлітків. Отримані дані дають підстави для висновку про необхідність організації цілеспрямованої діяльності, спрямованої на підвищення рівня соціальної креативності підлітків.

3. Розроблено та впроваджено експериментальну програму занять, спрямовану на розвиток розвитку соціальної креативності підлітків. Програма складалася з 20 занять, тривалістю 40-45 хвилин.

Процес реалізації програми розвитку соціальної креативності підлітків з використанням арт-педагогічних методів здійснювався за трьома етапами: підготовчим, основним, заключним.

В основу програми занять покладені методи арт-педагогіки, які сприяють формуванню особистості в цілому, оскільки поєднують інтелектуальне й художнє сприйняття світу через цілісну сферу мистецтва, сприяють розвитку самоаналізу і самовираження, соціальних та комунікативних навичок, творчого потенціалу, уяви, навички прийняття рішень тощо.

4. З метою перевірки ефективності впровадженої програми розвитку розвитку соціальної креативності підлітків здійснено порівняльний аналіз результатів первинної та повторної діагностики, в ході якого було виявлено позитивну динаміку діагностованих показників у членів експериментальної групи.

Разом з цим, в контрольній групі, яка не брала участі у впровадженні програму занять, динаміка означених показників є незначною, що можна пояснити впливом випадкових чинників середовища.

Таким чином, вищезначене можна вважати переконливим свідченням ефективності розробленої нами програми занять з використанням методів арт-педагогіки саме як засобу розвитку соціальної креативності підлітків.

На основі вищевикладених результатів дослідно-експериментальної

роботи можна стверджувати, що мету магістерської роботи досягнуто, поставлені завдання розв'язано, гіпотезу підтверджено.

Разом з цим, здійснене дослідження не висвітлює усіх аспектів розвитку соціальної креативності підлітків. Перспективи подальшої роботи вбачаємо у вивченні провідного досвіду впровадження методів арт-педагогіки та вдосконаленні інструментарію дослідження рівня розвитку соціальної креативності підлітків.